

PEDACII DIO-
SCORIDIS ANAZAR-
bæi Liber, de Venenatis animalibus,
& ab iisdem inflictorum vulne-
rum signis & cura-
tione.

IANO ANTONIO SARACE-
NO LVGDVNAEO, INTERPRETE.

PRÆFATIO.

E bestiis venenatis & exitia-
libus venenis agere iccirco
nobis propositum est, vt cu-
rationis remediorumque to-
tus expleatur modus. Siqui-
dem pars hæc, non minùs
quàm cætera aliæ, necessaria est iis qui me-
dicinam faciunt: quippe cùm eorum admi-
niculo quæ inibi traduntur, periculis, dolo-
ribus & cruciatibus, plurimisque aliis malis
homines liberari contingat. Hæc autem in
summa

summa fastigia duo, sicuti ab initio pronuntiatum est, distribuitur. Nam qui tractatus est de bestiis virus eiaculantibus, Theriacus: qui verò de venenis, Alexipharmacus appellatur. Eum porro seruabimus ordinem, vt quæ symptomata comitari consueuerint priore loco monstremus, deindeque vnicuique propria remedia subiiciamus: quæ quidem omnia in promptu & ad manum artificem habere oportet, propter vrgentem sæpenumerò necessitatem. Quandoquidem è venenis virulentisq; animalibus sunt perpauca, quæ tarda temporisq; dilationem admittentia pericula cicant: pleræque verò præsentaneam perniciem afferunt. Sunt præterea qui ingenita prauitate struentes aliis insidias, maleficium ita temperant, vt subitum ac repentinum exitium afferat. Alij praua scelerum cõscientia stimulatj, aut tristi quopiã rerum euentu oppressi, hausto sponte veneno mortem sibi consciscere conantur: qui postea seu deprehensi seu pœnitentia ducti vitæque cupidi, celerem & præsentaneam opem expolcunt. Neque desunt qui tela in hostes intorquenda toxicis illinètes, aut puteos ac fontes venenis inficientes, certam & ineuitabilem aduersariis perniciem moliantur: in quibus maleficium non subito quidè, sed aliquantò post vires suas exerere con-

Tr. iij.

suevit: attamen nisi maturè ac primo quoq;
 tempore salutaribus remediis occurratur,
 frustrà tandem succurritur, occupatis iam
 corporibus exitiali vi veneni. Proinde non
 vulgarem industriam diligentiamque adhi-
 bere conuenit, vt quemadmodum in aliis
 malis, ita & in his ars vniuersa mortalibus
 salutè afferat. Itaque apud priscos hic modus
 curandi, eius partis existimabatur esse quæ,
 quòd ægris corporibus sanitatem restituat,
 Therapeutice dicitur. At recetiores posito
 discrimine, quia in præcauèdo versetur, Pro-
 phylacticū nominarunt, mediūque statue-
 runt inter eā medicinæ partem cui sanitatis
 tuendæ cura incumbit, & eā quæ Therapeu-
 tice dicitur, parua nihilominus eaq; leui per-
 suasione decepti. Enimuerò tres esse corpo-
 rum humanorū itatus agnoscūt: vnum quo
 sana degunt, alterū quo ægrotāt, tertium qui
 medium inter vtrunq; locū sibi vendicat: in
 quo positi rectè quidem valere videntur, at-
 tamen parati sunt lapsu facili in morbos in-
 currere, variāq; subire pericula ob vim cor-
 ruptricē quæ corporibus infidet: quæadmo-
 dum in iis videre licet, qui à rabioso cane
 morfi fuere, necdū tamē aquæ meru horro-
 réve prehensi sunt: itidémque in iis qui Cā-
 tharidas hapsere, necdum tamen cruciatibus
 vniūve difficultate tenētur. Huic igitur tri-
 plici

plici corporū cōstitutioni tripartitā artis distinctionē meritō respōdere contendunt, salubrē inquā, quæ sanitatē tuetur : præcauentē, quæ morbos arcet: & sanantē, qua morbi discutuntur. Verūtamen his responderi potest, primū iuxta hanc ratiocinationē non tres corporis constitutiones, sed quatuor potius numerandas esse. Veluti enim sunt nonnulli qui nondū ægrotāt, attamen in morbū sunt proclives ob impendentē causam: ita & aliqui sunt, qui licet haud ampliū ægrotēt, pristinae tamē valetudini nondū planē restituti sunt: id quod in iis cernere licet, qui recens morbo liberati virium recreationem ac robur desiderant. Sed quemadmodū hæc curandi ratio ad Therapeuticē medicinę partē pertinet, ita & præcauendi rationem huic eidē subiici par est. Quid quod ad arcendas valetudines etiā valētissimis vtimur auxiliis, altiore scarificari, vstionibus, amputatione, appositis medicamentis mordacibus, itidēmq; propotismatis eiusdē generis, & plerūq; aliis? Verūenimverò sunt vsq; eò stolidi ac rudes nonnulli, vt ne remedia quidē appellent, quæ in arcendis morbis vsurpātur. Cuius sententiæ inire rationē haud ita facile est: quippe cū & ipsa vox præcautionis & præcauendi ratio remediorum vsum & necessitatem satis supérque designent. Sed quomodo

T t. iiij.

sua illa partium Medicinæ distributione nõ complectuntur eos, qui in pestilenti cœli constitutione agentes, nondum quidem morbo correpti sunt, pesti tamen propter ambientis aëris occasionem opportuni & in morbum proni redduntur? Dicit forsân aliquis, salubrium præceptorum obseruationem non aliud esse, quàm præcautionis partem aliquã: quippe cum firma reddere corpora & minus vitiiis obnoxia nitamur, vt inoffensa valetudine degant, neque morbis conflictentur. Neque id silentio prætereundum, quod maximè præcipuum & tanquam caput rei est: non ita distinguendas medicinæ partes, vt totidem corporis constitutionibus respondeant, sed naturam potius vniuscuiusq; suis notis seorsum indagãdam & explorãdam, vti suis locis ostendemus. Cum illis igitur non est pluribus agendum. *Illud potius annotandum, affectus qui à virulentis animalibus venenisque contrahuntur vocari cæcos, id est, quorum ratio iniri minimè potest: pariter & eorum remedia nulli esse adiecta causæ. Iccircò & quæstio hæc artis eius est, quæ obseruatione simul & ratiocinatione nititur: siquidem rationi fides adhibetur. Neque enim profus verum illud est. Sed semper id quod redundat, quòdque nullum an operibus quibusdam præbet vsum, haud facile*

facile est coniectura assequi : etiam si iuxta proprietates prorsus tale est , vt illius causa reddi non possit. Hoc autem in exitalibus venenis & virulentis animalibus euenire solet. Veruntamen quod ad opera est vtile, quodque medendi præbet occasionem , id neque imperceptibile est, neque causa carere existimatur. Quin potius ab ipso quis impulsus certiore de abditorum comprehensione fiduciam se comparasse affirmabit. Nā etsi sæpè minora sint quam vt sensibus percipiantur , euidenter tamen ex ipsis inter se collatis deprehenduntur. Diocles autem, in eo commentario quem Plistarcho dicauit, modos abundè profecutus est, ad verbum ita scribens: Nosse quis hoc potest cū in aliis non paucis, tū in viperis aut scorpionibus, & aliis id genus, secum animo reputans quātorum, licet exiguo sint corpore vixque cōspectui subiiciantur, discriminum ac dolorū causæ sint. Ex iis nihilominus nonnulla cōstat propter paruitatem ne cerni quidem facile posse, prætereaque robore à cæteris bestis longè superari. Quantula enim censetur, si vulnus spectes, scorpionis & aliorum eiusmodi corporibus nostris perniciem afferentium magnitudo? Et horum tamen aliqua vehementes cruciatus excitant, alia putrefaciunt, alia denique quamprimum peri-

munt. Rursus quātulum, quāso, astimabitur
 quod à Phalāgij morſu ingeritur venenum,
 quódque vniuerſum corpus grauiter afficit.
 Magnitudinē certē aliquā vix ac ne vix qui-
 dē deprehēdere quiſquā poſſit, cū id ipſū a-
 nimal prorsus exigua mole cōſtet. Ergo hęc
 ad affectiones referri oportere apud omnes
 eſt in conſeſſo. Illud quoque exactē depre-
 hēſum eſt, vim quandā ipſis ineſſe corruptri-
 cem, quæ inſinuata corporibus malorū quæ
 exoriuntur cauſa ſit: id quod receptū eſt iam
 pridem & omnium conſenſu perſuaſum.
 Neque quiſquā inuenietur vſque ad eò con-
 tentionis ſtudio flagrans, vt aliunde mole-
 ſtias ac perturbationes oriri aſſerat, quàm ex
 materia corruptrice ſeu mortifera, ex parte
 tantū corpora contingente. Porro id erat
 quod inter vtilia artis opera in omni opere
 dicere par erat, quænam res hoc efficiat, vt
 nihil prorsus, nos lædat incomprehenſa
 cauſa proprietatis: quandoquidem com-
 muniſ cauſa tunc oſtendi poteſt, cū firmiter
 comprehenſa eſt. Ideò Eraſiſtratus Empiri-
 corum peruiaciam graui cauillatione in-
 ceſſens, cæcis affectibus cauſā aſſignauit: illis
 minimè concedens cauſam morborum ſu-
 premam & communem incomprehenſibile
 eſſe, & hanc in eo quem de cauſis edidit
 commentario illuſtrans. Quin & illos repre-
 hendit,

hendit, quòd non explicuerint in quibus dispositionibus satisfaciat trita medendi ratio. Siquidem, exempli gratia, dicere debuerunt, se in venenis venenatorumque moribus & cæteris id genus obseruatione contentos fore, quæ quidem à causarum comprehensione omnino separata sit. Primum enim in genere cõprehendi facillè possunt: quãdoquidem veneni vis corruptrix corporaque subiecta ita immutãt vt etiam perimat, generalè quidem, at non specialem, subindicat curatione: quæ scilicet vim habeat illud ipsũ hebetandi ac prorsus expugnãdi. Dum verò subiunxit: [venit quis ad aquam dulcẽ ac poculentam, & ante obseruationem vomitum prouocauit, vulnus dilatauit, aut partem demorsam exurgendam præbuit, cucurbitulas admouit, scarificationem adhibuit, cauteria & eadem vi prædita medicamenta caustica applicuit, postremò partem amputauit,] remedia haud dubiè pensitauit, quot [seu intus assumpta seu] foris & in summa cute adhibita immisissæ ad intima pernicipiei aduersari possent. Hæc itaque quæ disseruit Erasistratus, tum veritati, tum & artis operibus sunt consentanea. Sed Methodicos demirari licet, qui quidem corruptricem seu maleficam vim corporibus immisissam, negotiorũ quæ ipsa facessit simpliciter

causam esse minimè concedat, at certo quodam modo: vsque adeò ineptè nomini insistant. Palàm enim etiam apud ipsos vis immissa corporibus, φθοραπις, [hoc est, corruptrix] appellatur. Corruptricem autem vim habere, causæ, non item alius cuiuspiam rei, opus est. Aiunt porrò voces has *μείροσπις* & *ἀναγκαλιάν* reliquis omnibus esse similes: in quibus partes quædam dictionum non pro virtute, sed iuxta nudam enuntiationem, cōprehensæ sunt. Enimuerò quemadmodum in his vocibus *μείροσπις* & *ἀναγκαλιάν*, partes neque principales neque præcipuos retinent significatus, sic & in hoc verbo φθοραπιάν partes superuacuo & quasi productionis tantùm gratia, non item ad certam vim & efficacitatem, vnà coaluerunt. Hinc porrò ad causarum differentias transeūt, affirmantque causarum quædam esse primarias & euidentes: quæ cùm primùm aduersam valetudinem creauerunt, à corpore separantur, cuiusmodi sunt labor, frigus, æstus, & similia: alias verò continentes, quæ excitato morbo etiamnum permanent, hoc est, quibus præsentibus & effectus eorum adsunt, incrementibus iisdem effectus itidem augentur, decrementibus minuuntur, desinentibus finiuntur: quæ denique iccirco perfectæ dici possunt, quòd si adsunt, effectus per se inducunt.

Ac

Ac tales quidem receptissimæ sunt causarum differentia, quarū neutri τὸ φθόρον πῶς subiici r. ctè potest. Primaria enim causa non est, quoniam morbus ipse permanet, nec ipsa à corpore separatur. Sed neque continens causa dici potest, quoniam magna ex parte aliūde adest quod nocet, quemadmodum in iis videre est, qui à rabioso cane sunt demorsi. Quòd si neque primaria neque continens causa fuerit, utique neque perfecta seu finem per se constituens, neque adiuuans causa dici poterit. Quòd si τὸ φθόρον πῶς in nullo causarum genere locare possumus, consequitur certè ut neque omnino causam esse fateamur. Hisce hoc modo dictis constitutisque, esse vocabula quædam quæ in se non habeant partes rerum significatrices, sed iuxta simplicem ac nudam pronuntiationem effectas, concedendum est. Verùm planè perpauca, nedum omnia, talem nancisci conditionem existimandum est. Neque enim πῶς in hoc nomine, φθόρον πῶς, perinde atque in reliquis exemplis vocum partes, enuntiarur, sed longè principem obtinet significationem. Nam quemadmodum φθόρον, id est, corruptionis, nomen mutationem in peius significat, sic & hoc verbum, πῶς, i. facere, ita accipiendum est, ut nihil ampliùs ex eo quod dictionem φθόρον πῶς sibi adiunctam habeat declarer,

fitq; vox penitus non significans id quod omnes palam audiunt, atq; aded similis voci, sitire, sitim, vt ita dicam, habere significati. Quod si dat sano ex corruptione morbum contingere, concedunt utiq; vim in huiusmodi verbo *πικρί* subesse: siquidem aliquid est, quod corruptionem efficiat. *Omne autem quod aliquid efficit, per singulas causas ostenditur que corporibus subiiciuntur, idque tam in lethali- bus venenis, quam iis que corporibus ingeruntur. At qualencunque causam ad causarum differentias propositas reduci oportere asserunt. Falluntur autem & hac in parte, quoniam haud exactam diuisionem proposuere. Qui verò se Dogmaticos profitentur, causam hanc esse dicunt partim præparantem, partim continentem, vt inguinum vlcus & inguinariam febrim, & que tum cause finem & effectum per se præstanti assistat, tum etiam ab eadem separetur, vt à fractis præcipitatio. In summa quoties quidpiam luapte natura causa fuerit, nec vlla causarum diuisione comprehenditur, vitiosum est, neq; cause ascribitur eorum que idem genus sortiuntur. Sed quod *εὐδαιμονία* causa sit, tum ex ipso nomine deprehenditur, tum & apertius ex iis que contingunt ostenditur. Nam post impressum à venenata bestia ictum, quam, quæso, aliam arbitrantur mali causam, quam vim ipsam
 ab anti-

ab animante profectam & illapsum in cor-
 pora virus? quando quidem neq; frigus, neq;
 æstus, neque excisionem, neq; cruditatem
 neq; aliud quicquam simile causari possunt.
 Quoniã verò etiã causarũ differẽtiis gaudẽt,
 & aliquas continentes, alias primarias seu e-
 uidentes appellat: ipsis dicendũ, utroq; isto-
 rum modorũ causam esse. Ac euidentis quidẽ
 dicetur, quòd effectum præcedat & corporis
 substantiã præoccupet: continens verò, quòd
 morbis præsentibus etiam ipsa adsit, hãcque
 remota, itidem recedant simul & semel quæ-
 cum ipsa euenerãt. Sed de his hæctenus. Sta-
 tuendum itaque corruptricem seu mortife-
 ram illam vim intrinsecus manifestissimam
 esse causam, hũncq; veluti principem scopũ
 nobis proponendum esse. Itcirco antequam
 irruant morbi, variis modis certandum est,
 vsque dum vis tota corporibus excutiatur.
 Modò enim qua parte intrò subierit, eã re-
 uocari oportet, modò retineri & quasi coër-
 ceci circa partem quampiam, præsertimque
 ignobilẽ, priusquam altius irrepens viscera
 tentet: aliã deniq; perniciẽs eius eluẽda re-
 tundendãve est, siquidem iam ipsa membra
 peruaserit. Cum primũ igitur hausto ve-
 neno vehemens succedit inflammatio, cre-
 bris vomitionibus excludendum id est: sin-
 tetu morsũve impressum est, scarificatione,

affixis cucurbitulis, suctu & carnis scalpello facta circinatione: interdum etiam extremæ partis amputatione euocatur. Retinetur vero atque cohibetur, infusis enematis & impositis medicamentis acribus: hæc simul utique virus coercere & eluere possunt. Restinguitur porò & euincitur meracioris vini passivæ potu, aut etiam esu acrium quæ contraria vi polleant. Postremò tandem alui purgatio, sudoris euocatio, & alia quædam in commune, quæ sigillatim demonstrabimus, auxiliantur. Verumenimverò non corruptricem tantùm materiam ceu scopũ, sed & eius magnitudinem ac ipsum quoq; tempus attendere oportet. Etenim ab his remedia quàm maximum discrimen capessunt. A magnitudine quidem, quoniam nonnulla è venenis tam haustis quàm ictu morsivè insuicris præsentia pericula *constandi* vim habent, alia putredines altiores aut magis superficiarias excitant: alia dolores aut vehementiores aut leuiores cient, alia denique incommoda magis minùsve infestantia invehunt. Quamobrem oportet quæ grauius periculum afferunt, valentioribus auxiliis oppugnare: quæ contra minùs infesta sunt, mitioribus. Quippe absurdum fuerit in grauioribus malis, segnioribus medicamentis, si ita contingat, uti, atque adeò hominem in discrimen

discrimen adducere: in minoribus verò, precipiti violentaque curatione frustra corpus excarnificare. Est & in promptu quæ à tempore desumitur indicatio: sunt enim quæ presentem ac subitanam perniciem inferunt, alia verò non nisi temporis spatio, sed modò longiore, modò breuiore nocent. Itaque in acutis quidem, festinanter multa simul auxilia representari oportet, reliquis, tardiùs. Hisce artis quãdam ceu formulam abũde cõplexi sumus: reliquum est, vt ad particularia singillatim exponenda progrediamur.

Signa rabiosi canis, eorumque qui ab eo demorsi fuerint. CAP. I.

DE rabidi canis morſu tractatum aliis iccirco præpoſuimus, quòd id animal, vt frequens & homini familiare eſt, ita & rabie sæpenumerò prehenditur, indeque perit, & ab eo ſibi cauere difficile eſt: hinc tamen periculum ineuitabile hominẽ manet, niſi multis iſſque cõuenientibus vtatur auxilijs. Plerũque verò canis in rabiẽ agit per flagrantiffimos æſtus, ac interdũ etiam per ſauiffima frigora. Rabie autem correptus, & potum & etiam auerſatur, largã ſpumãtẽque pituitã naribus & ore proicit, toruum ac ſolito triftiùs intuetur,

Vv.